

ISSN 2522-4751 (PRINT)
ISSN 2707-6172 (ONLINE)

ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІЗНЕСУ І ПРАВА»

БІЗНЕС-НАВІГАТОР

Науково-виробничий журнал

Випуск 5 (61) 2020

Видавничий дім
«Гельветика»
2020

Редакційна рада:

Білоусова С.В. – доктор економічних наук, професор;
Левківський К.М. – кандидат історичних наук, доцент;
Шапошников К.С. – доктор економічних наук, професор;
Білоусов О.М. – доктор економічних наук, професор.

Головний редактор:

Прохорчук Світлана Володимирівна – кандидат економічних наук, професор.

Редакційна колегія:

Бойко Євгенія Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент;
Борецька Наталія Петрівна – доктор економічних наук, професор;
Лепьохіна Олена Ваславіївна – доктор економічних наук, доцент;
Полякова Євгенія Сергіївна – кандидат економічних наук, доцент;
Потишняк Олена Миколаївна – доктор економічних наук, професор;
Руснак Алла Валентинівна – доктор економічних наук, доцент;
Ткаченко Сергій Анатолійович – доктор економічних наук, професор;
Фокіна-Мезенцева Катерина Володимирівна – доктор економічних наук, доцент;
Шарко Маргарита Василівна – доктор економічних наук, професор;
Шашкова Ніна Ігорівна – доктор економічних наук, доцент;
Стратан Александр Николаевич – доктор економічних наук, професор (Республіка Молдова).

У журналі опубліковано результати наукових досліджень з питань економіки та управління підприємствами (за видами економічної діяльності), а також економіки природокористування та охорони навколишнього середовища. Рекомендовано для науковців, викладачів, аспірантів, студентів, фахівців у галузі економіки, управління, права державних і місцевих органів самоврядування. Усі права захищені. Повний або частковий передрук і переклади дозволено лише за згодою автора або редакції. При передрукуванні посилатися на «Бізнес-навігатор». Редакція не обов'язково поділяє думку автора і не відповідає за фактичні помилки, яких він припустився.

Реферативні бази даних: Index Copernicus, Google Scholar

**Журнал включено до переліку наукових фахових видань України
в галузі економічних наук (Категорія «Б») на підставі
Наказу МОН України від 2 липня 2020 року № 886 (Додаток № 4)**

Галузь науки: економічні.

**Спеціальності: 051 – Економіка, 071 – Облік і оподаткування,
072 – Фінанси, банківська справа та страхування, 073 – Менеджмент,
075 – Маркетинг, 076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність.**

**Затверджено до друку та поширення через мережу Інтернет
відповідно до рішення Вченої ради Міжнародного університету бізнесу і права
(від 28 грудня 2020 року протокол № 5)**

Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»
zareєстровано Міністерством юстиції України
(Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 15586-4058ПР від 03.09.2009 року)

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою
програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

© Редакційна колегія, 2020

© Автори статей, 2020

© ЗВО «Міжнародний університет бізнесу і права», 2020

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ
ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

Мицюк С.В. ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ АДАПТИВНОСТІ ТА ІННОВАЦІЙНОСТІ ЗВО.....	8
Рудевська В.І., Хлань Я.В. ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ПАРАМЕТРІВ МЕХАНІЗМУ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ.....	15

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ
НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Гришкевич О.М. СТРАТЕГІЧНА ПАРАМЕТРИЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗМІСТУ ЦІЛЬОВИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОГРАМ.....	21
Роїк О.Р., Лущик М.В. ДОСЛІДЖЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ.....	27
Ющенко Н.Л. ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТЕПЛОЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ.....	32

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Головач К.С., Головач О.П., Семенчук Н.І. МОДЕЛЬ ПРЕВЕНТИВНОГО АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.....	41
Дєєва Н.Е., Хмурова В.В., Зінюк М.С. ЦИФРОВІЗАЦІЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ.....	46
Зінькова С.В., Гнилякевич-Проць І.З. КОМПЛЕКСНИЙ DIGITAL-МАРКЕТИНГОВИЙ АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ КОМПАНІЇ В ІНТЕРНЕТ-СЕРЕДОВИЩІ.....	52
Кабанець І.А., Чічкань К.К. РУХ МАСИ ДОДАТКОВОГО ПРОДУКТУ ЯК СКЛАДНИК ІНТЕГРАЛЬНОГО ПОКАЗНИКА СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ.....	59
Клюс Ю.І., Лєонов О.О. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ РИЗИКІВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПОСТКОНФЛІКТНИХ УМОВАХ ЛУГАНСЬКОЇ ТА ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ ТА НА ТЕРИТОРІЇ ІНШИХ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ.....	64
Копішинська К.О., Васильцова Т.В. НАПРЯМИ ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	71
Лагодієнко В.В., Каламан О.Б., Пурцхванідзе О.В. ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДОЛОГІЇ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ СФЕРИ УПРАВЛІННЯ.....	76
Лепьохіна О.В., Степанова І.В. СУЧАСНІ МАРКЕТИНГОВІ ПІДХОДИ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	82
Ліганенко І.В., Боденчук Л.Б. АУТСОРСИНГ: ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ ВИТРАТ ПРАЦІ У КОМПАНІЯХ.....	87
Новікова О.Ф., Панькова О.В., Шастун А.Д. ЦИФРОВИЙ РОЗВИТОК В ПРОЦЕСАХ ПОДОЛАННЯ РИЗИКІВ ТА НЕБЕЗПЕК В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	92
Онешко С.В. ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СИСТЕМІ КОНТРОЛІНГУ СТИВІДОРНИХ КОМПАНІЙ.....	96
Павленко Н.М. СУЧАСНІ МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ПЕРСОНАЛУ В ІТ-СФЕРІ.....	104
Пахуча Е.В. РОЛЬ МАРКЕТИНГУ У ПЛОДООВОЧЕВОМУ ПІДКОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ.....	110

Пічугіна М.А., Буханевич І.О. ОН-ЛАЙН-ПЛАТФОРМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ.....	116
Приймак Н.С., Ніколайчук О.А., Олініченко І.В. КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНЦІЇ ТА ЇХНЯ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА.....	122
Сапотницька Н.Я., Кучерук Н.І., Онофрійчук О.О. ТЕНДЕНЦІЇ НА РИНКУ ЕКОУПАКОВКИ: ВИМОГИ СУСПІЛЬСТВА З ЛОГІСТИЧНИМ АКЦЕНТОМ.....	127

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Попова О.М. МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ КОШТАМИ ПІДПРИЄМСТВ АПК: ПРОЦЕСНИЙ ПІДХІД.....	133
--	-----

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Мареха І.С., Бондаренко С.І. АКСІОЛОГІЧНА ІНВАНТА РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ.....	139
Стасюк В.М. ЦЕНТРАЛІЗОВАНЕ ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ В ЄВРОПІ ТА УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	143

ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

Іваницька С.Б. ОСОБЛИВОСТІ СЕГМЕНТУВАННЯ РИНКУ І ПОЗИЦІОНУВАННЯ ТОВАРІВ У СОЦІАЛЬНОМУ МАРКЕТИНГУ.....	147
--	-----

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

Гавриш О.М., Пильнова В.П., Мартиненко М.О. ІНТЕРНЕТ-ТРЕЙДИНГ ТА ПРАКТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ ТОРГОВОГО ТЕРМІНАЛУ ВІТ ETRADE ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ БІРЖОВИХ ОПЕРАЦІЙ.....	152
Другова О.С., Романів В.В. КОНТРОЛІНГ РИЗИКІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ БАНКІВСЬКОГО МЕНЕДЖМЕНТУ.....	159
Жердецька Л.В., Койчева Д.С. ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТНОЇ СИТУАЦІЇ В КОРПОРАТИВНОМУ СЕГМЕНТІ БАНКІВСЬКОГО РИНКУ УКРАЇНИ.....	164
Західна О.Р., Петрович А.З., Педченко І.І. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ В УКРАЇНІ.....	172
Лиса О.В., Маср Д.Д. ДЕЯКІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ СТАНОМ ПІДПРИЄМСТВА.....	178
Тищенко О.І., Тищенко В.В. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ.....	183

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

Бурденко І.М., Каторська І.В., Сергієнко Ю.О. ОБЛІК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ: ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ТА АНАЛІЗУ.....	189
Бурденко І.М., Майборода А.В. ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА БУХГАЛТЕРА: УПРАВЛІНСЬКИЙ ПІДХІД.....	194
Цебень Р.Л. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ЗА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ.....	199
Шкроміда В.В. КОНСТРУЮВАННЯ РЕПУТАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА: КЛАСИФІКАЦІЙНІ ОЗНАКИ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ.....	204

CONTENTS

ECONOMICS AND HISTORY OF ECONOMIC IDEA

Mytsiuk Svitlana FORMATION OF A COMPETITIVE ENVIRONMENT IN THE FIELD OF HIGHER EDUCATION: INCREASING THE LEVEL OF ADAPTABILITY AND INNOVATIVENESS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS.....	8
Rudevska Viktoriya, Khlan Yaroslav CHARACTERISTICS OF THE MAIN PARAMETERS OF THE RISK MANAGEMENT SYSTEM IN THE BANKING SECTOR.....	15

ECONOMY AND NATIONAL ECONOMY MANAGEMENT

Gryshkevych Oksana STRATEGIC PARAMETERIZATION OF THE ECONOMIC CONTENT OF TARGET INVESTMENT PROGRAMS.....	21
Roik Oksana, Lushchyk Mariya STUDY OF THE COMPETITIVENESS OF THE TOURIST AND RECREATIONAL COMPLEX OF UKRAINE.....	27
Yushchenko Nadiia INSTITUTIONAL SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF HEAT POWER ENGINEERING IN UKRAINE.....	32

ECONOMY AND MANAGEMENT OF ENTERPRISES

Golovach Kateryna, Golovach Olena, Semenchuk Natalia MODEL OF PREVENTIVE CRISIS MANAGEMENT IN AGRICULTURAL ENTERPRISES.....	41
Dyeyeva Natalia, Khmurova Victoria, Ziniuk Mykola DIGITIZATION OF CORPORATE GOVERNANCE IN A PANDEMIC.....	46
Zinkova Svitlana, Hnylyakevych-Prots Iryna COMPREHENSIVE DIGITAL-MARKETING AUDIT AS A TOOL OF ANALYSIS OF THE FIRM'S ACTIVITY IN THE INTERNET ENVIRONMENT.....	52
Kabanets Irina, Chichkan Kristina MOVEMENT OF THE MASS OF THE SUPPLIED PRODUCT AS A COMPONENT OF THE INTEGRAL INDICATOR OF STRATEGIC ANALYSIS.....	59
Klius Yuliia, Lieonov Oleksandr COMPARATIVE ANALYSIS OF RISKS OF INNOVATIVE ACTIVITY IN POST-CONFLICT CONDITIONS LUHANSK AND DONETSK REGIONS AND IN OTHER REGIONS OF UKRAINE.....	64
Kopishynska Kateryna, Vasytsova Tetiana DIRECTIONS OF TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT OF PRODUCTION OF PHARMACEUTICAL ENTERPRISES.....	71
Lagodienko Volodymyr, Kalaman Olga, Purtskhvanidze Olga METHODOLOGY FEATURES OF SCIENTIFIC RESEARCH IN THE MANAGEMENT FIELD.....	76
Lepyokhina Olena, Stepanova Irina MODERN MARKETING APPROACHES IN FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF ENTERPRISES.....	82
Liganenko Iryna, Bodenchuk Lily OUTSOURCING: ORGANIZATION AND OPTIMIZATION OF LABOR COSTS IN COMPANIES.....	87
Novikova Olga, Pankova Oksana, Shastun Anna DIGITALIZATION IN THE PROCESS OF OVERCOMING RISKS AND DANGERS IN THE CONTEXT OF THE COVID-19 PANDEMIC.....	92
Oneshko Svitlana FORMATION OF INFORMATION AND ANALYTICAL SUPPORT IN THE CONTROLLING SYSTEM OF STEVEDORING COMPANIES.....	96
Pavlenko Nadiia MODERN METHODS OF ORGANIZATIONAL LEARNING OF PERSONNEL IN THE IT SPHERE.....	104
Pakhucha Ellina THE ROLE OF MARKETING IN THE FRUIT AND VEGETABLE SUBCOMPLEX OF UKRAINE	110

Pichugina Maryna, Bukhanevych Iлона ONLINE PLATFORMS AS A TOOL FOR PERSONNEL DEVELOPMENT.....	116
Pryimak Nataliia, Nikolaychuk Olha, Olinichenko Iryna KEY COMPETENCIES AND THEIR ROLE IN SHAPING THE COMPETITIVENESS OF THE HOTEL INDUSTRY.....	122
Sapotnitska Nataliia, Kucheruk Nadiia, Onofriichuk Olena TRENDS IN THE ECO-PACKAGING MARKET: REQUIREMENTS OF A SOCIETY WITH A LOGISTIC ACCENT.....	127
PRODUCTIVE POWER DEVELOPMENT AND REGIONAL ECONOMY	
Popova Alexandra THE MECHANISM FOR MANAGING THE WORKING CAPITAL OF AGRICULTURAL ENTERPRISES: A PROCESS APPROACH.....	133
ECONOMY OF ENVIRONMENTAL MANAGEMENT AND ENVIRONMENTAL DEFENCE	
Marekha Iryna, Bondarenko Sofiia AXIOLOGICAL INVARIANT OF THE RATIONAL NATURE MANAGEMENT.....	139
Stasiuk Victor DISTRICT HEATING IN EUROPE AND UKRAINE: STATE AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT.....	143
DEMOGRAPHY, LABOR ECONOMICS, SOCIAL ECONOMICS AND POLITICS	
Ivanytska Svitlana FEATURES OF MARKET SEGMENTATION AND PRODUCT POSITIONING IN SOCIAL MARKETING.....	147
MONEY, FINANCES AND CREDIT	
Havrysh Oksana, Pylnova Valentyna, Martynenko Maryna INTERNET-TRADING AND PRACTICAL USE OF THE BIT ETRADE TRADING TERMINAL DURING EXCHANGE TRANSACTIONS.....	152
Druhova Elena, Romaniv Victoria RISK CONTROLLING AS A TOOL FOR THE FORMATION OF BANK MANAGEMENT.....	159
Zherdetska Liliia, Koicheva Diana COMPETITIVE SITUATION IN THE CORPORATE SEGMENT OF THE UKRAINIAN BANKING MARKET EVALUATION.....	164
Zahidna Oksana, Petrovuch Andrey, Pedchenko Ivanna PECULIARITIES OF PUBLIC DEBT MANAGEMENT IN UKRAINE.....	172
Lysa Olena, Maier Diana SOME ASPECTS OF MANAGING THE FINANCIAL CONDITION OF THE ENTERPRISE.....	178
Tyshchenko Helena, Tyshchenko Volodymyr ANALYSIS OF THE CURRENT STATE OF INVESTMENT ACTIVITY OF BANKS.....	183
ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT	
Burdenko Irina, Katorskaya Irina, Sergienko Yulia ACCOUNTING FOR HUMAN CAPITAL: APPROACHES TO ASSESSMENT AND ANALYSIS.....	189
Burdenko Iryna, Maiboroda Anzhela PROFESSIONAL ETHICS OF AN ACCOUNTANT: MANAGEMENT APPROACH.....	194
Tseben Ruslan FEATURES OF THE ACCOUNTING POLICY OF FIXED ASSETS ACCORDING TO INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS.....	199
Shkromyda Vitaliy CONSTRUCTION OF CORPORATE REPUTATION: CLASSIFICATION CHARACTERISTICS AND FUNCTIONAL FEATURES.....	204

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

УДК 504.062.2

DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.61-23>**Мареха І.С.**кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри міжнародних економічних відносин
*Сумський державний університет***Бондаренко С.І.**студентка
*Сумський державний університет***Marekha Iryna**Candidate of Sciences (Economics),
Senior Lecturer at the Department of
International Economic Relations
*Sumy State University***Bondarenko Sofia**Student
Sumy State University

АКСІОЛОГІЧНА ІНВАРІАНТА РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Мареха І.С., Бондаренко С.І. Аксиологічна інваріанта раціонального природокористування.

У статті обґрунтовано доцільність застосування аксіологічного підходу під час вирішення економічних проблем раціонального природокористування. Запропоновано визначення екологічних цінностей та розкрито їхній економічний зміст. Здійснено класифікацію екологічних цінностей та встановлено, що вони можуть виступати як матеріальними носіями корисності, так і нематеріальними. Доведено, що екологічні цінності інкорпуються в екологічну культуру, яка за своїм економічним змістом є індикатором якості економічного зростання. Проведено порівняльне оцінювання підходів до природокористування, що ґрунтуються на техноцентричних та екоцентричних методах ведення економічної діяльності. Виявлено, що екоцентричний метод є ціннісно-орієнтованим. Проаналізовано методи аксіологізації природокористування.

Ключові слова: екологічні цінності, аксіологія, техноцентризм, екоцентризм, раціональне природокористування.

Мареха И.С., Бондаренко С.И. Аксиологическая инварианта рационального природопользования.

В статье обоснована целесообразность применения аксиологического подхода при решении экономических проблем рационального природопользования. Предложено определение экологических ценностей и раскрыто их экономическое содержание. Осуществлена классификация экологических ценностей и установлено, что они могут выступать как материальными носителями полезности, так и нематериальными. Доказано, что экологические ценности инкорпорируются в экологическую культуру, которая по своему экономическому смыслу является индикатором качества экономического роста. Проведено сравнительное оценивание подходов к природопользованию, которые основываются на техноцентрических и экоцентрических методах ведения экономической деятельности. Определено, что экоцентрический метод является ценностно-ориентированным. Проанализированы методы аксиологизации природопользования.

Ключевые слова: экологические ценности, аксиология, техноцентризм, экоцентризм, рациональное природопользование.

Marekha Iryna, Bondarenko Sofia. Axiological invariant of the rational nature management. In the article, the authors focus on the problem of adopting axiological approach to contribute to solving economic problems of rational nature management. By axiological approach, the authors mean value-based one which is concentrated basically on ecological values. Such theoretical model can be based on the assumption that ecological values are core values within the concept of sustainable development as they serve to preserve natural resources for future generations. In doing so, the ecological values possess huge futuristic potential and are different from another goods

in impossibility to apply to them the law of diminishing marginal utility. Moreover, these values are transferred from one generation to another through different public channels and obtain the ability to perform the functions of ecological currency. It has been stated in the article that ecological values as basic category of axiological approach are incorporated into ecological culture that can be used as an ecologically-related indicator for determining the quality of economic growth. It was revealed in the paper, that the fundamental significance for the research has the classification of ecological values. The proposed classification showed that the analyzed values may obtain the form of material (natural resources, environmentally-friendly goods, etc.) and non-material values (human health, agromonomical knowledge, love to the nature, etc.). It was analyzed that economic activity closely related with the nature management can be conducted in two global ways: techno-centric approach and eco-centric way. The authors of the article are confident that eco-centric approach is value-oriented one and make an assumption that such approach can serve as an ideal model for the contemporary practice of nature management. It has been outlined that the incorporation of ecological values factor into the sphere of economic activity is crucially important for the axiologization of nature management. The authors revealed thirteen manifestations of such nature management axiologization. It is important to mention that the central idea of the article implies the total identification of rational nature management with value-oriented resource-related economic activity. The authors conclude that ecological values are the invariant for the rational nature management.

Key words: ecological values, axiology, techno-centrism, eco-centrism, rational nature management.

Постановка проблеми. Раціональне природокористування стає об'єктом та основною метою підприємницької діяльності у рамках концепції сталого розвитку. У цьому контексті експлуатація природних ресурсів виступає не стільки джерелом отримання економічних вигід, скільки способом збереження та передачі екологічних цінностей для майбутніх нащадків. Фактично йдеться про формування аксіологічної моделі природокористування, тобто такої, що заснована на ідеї міжпоколінної трансмісії екологічних цінностей. Саме такий підхід відповідає пріоритетам сталого розвитку, центральним питанням якого є турбота про наступні покоління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні натуралістичні дослідження екологічних цінностей стосуються переважно до рівня аналізу морських екосистем [1] та біологічного різноманіття [2]. Водночас існує низка соціологічних досліджень [3; 4], що розглядають екологічні цінності як елемент світогляду. Втім, майже недослідженими залишаються питання формування аксіологічної моделі раціонального природокористування та її економічної інтерпретації. Подолання зазначеного недоліку обумовило вибір теми дослідження.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є обґрунтування доцільності застосування аксіологічного (ціннісного) підходу під час вирішення економічних проблем раціонального природокористування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Природа сама по собі має велику етичну цінність, тому процеси охорони, збереження, відтворення та конструктивного перетворення природних ресурсів виступають інваріативною складовою частиною природоаксіологізації. Під терміном «природоаксіологізація» нами розуміється такий рівень раціоналізації природокористування, за якого відбувається посилення ціннісно-екологічної компоненти економічних відносин, забезпечується міжпоколінна трансмісія екологічних аксіологій через систему суспільних каналів, а також створюються умови для міждержавного крос-культурного діалогу на засадах сполучення екологічних та економічних інтересів. Екологічні цінності є елементом екологічного світогляду (менталітету) суспільства. Втім, екологічний менталітет не виступає лише пасивним відображенням

екологічної свідомості певної спільноти, а є, на наш погляд, проактивною складовою частиною економічного механізму раціонального природокористування, який потребує удосконалення на основі врахування аксіологічного чинника.

Екологічні цінності, відображаючи співвідношення між попитом на екологічну якість довкілля та його пропозицією, мають фундаментальне значення для економічного розвитку будь-якої країни. Виступаючи носіями матеріальної та нематеріальної екологічної культури у сучасному глобальному економічному середовищі, екологічні цінності набувають функцій екологічної валюти суспільства.

Не вдаючись до філософського аналізу поняття «цінність», під екологічними цінностями будемо розуміти екологічні блага та послуги, наділені суспільною корисністю, яка фіксується у менталітеті суспільства у формі природо-сприйняття (наприклад, любов та шанобливе ставлення до землі), природо-пізнання (наприклад, агрономічні знання) та природо-освоєння (наприклад, досвід раціонального природокористування). Таке визначення пов'язує в єдиний комплекс матеріальні та нематеріальні аспекти екологічних цінностей. Матеріальна сторона екологічних цінностей розкривається передусім через цінності-блага (природні ресурси) й частково через цінності-послуги (наприклад, гумусоутворення). Нематеріальні цінності охоплюють переважно цінності-послуги (наприклад, підтримка фізичного та духовного здоров'я), цінності-емоції (природо-сприйняття), а також когнітивні (природо-пізнання) та емпіричні цінності (природо-освоєння).

Екологічні цінності інкорпуються в екологічну культуру. Як еколого-економічна категорія культура природокористування набуває двоїстої визначеності, а саме екологічна культура є тотожною кватному споживанню природних ресурсів (як екологічна категорія); екологічна культура утворюється у середовищі екологічних інвестицій (як економічна категорія). Екологічне інвестування може розглядатися як дієвий механізм економічного управління природокористуванням. Термінологічне визначення екологічної культури у сфері природокористування полягає у розумінні її як усталених економічних відносин, ціннісною прерогативою яких є раціональне поведіння суб'єктів

Таблиця 1

Техноцентричний та екоцентричний методи природокористування [3]

Техноцентризм	Екоцентризм
Економіка – найвища цінність	Екологія – найвища цінність
Використання природних ресурсів	Захист довкілля
Креативний підхід до природи	Збереження природи
Володарювання людини над природою	Людина як частина природи
Індивідуальні цінності	Колективні цінності
Орієнтація на власні потреби	Орієнтація на співтовариство
Ресурси як приватна власність	Природа як суспільне благо
Антропоцентризм	Екоцентризм
Центрація на людині	Центрація на природі
Захист прав людини	Захист прав живої природи
Користь індивідуума	Виграш екосистеми
Активне управління	Пасивне управління
Операторський режим управління	Автоматичний режим управління
Зовнішнє спонукання	Внутрішня мотивація
Система як сума складових частин	Холізм, цілісність
Свобода волі	Взаємне спонукання
Утилітарна оцінка	Естетична оцінка
Локальність	Глобальність
Обмежена увага	Обмежені ресурси
Міжособистісна конкуренція	Кооперація

господарювання з навколишнім природним середовищем, що забезпечує отримання ними стійких економічних переваг. Екологічна культура полягає у відмові від виробництва «небажаних» продуктів (екологічних екстерналій, а саме забруднення довкілля, вичерпання природних ресурсів) на користь «бажаних» продуктів (економічних благ, сукупна вартість яких визначає рівень економічного зростання). Фактично за своїм економічним змістом екологічна культура є індикатором якості економічного зростання.

Огляд наукової літератури дає змогу констатувати, що існує два принципових методи організації процесів природокористування, а саме техноцентричний та екоцентричний (табл. 1).

Як видно з табл. 1, екоцентричний метод є ціннісно-орієнтованим. Розуміючи під базовими цінностями граничну продуктивність природних ресурсів та еко-

системних послуг, ми допускаємо, що екологічні аксіології виступають структуроутворюючими елементами екоатрибутивного світогляду суб'єктів господарювання. Фактично має йтися про процеси аксіологізації природокористування, тобто інкорпорування фактору екологічних цінностей у практику економічної діяльності.

Форми та методи екологічної інкультурації природокористування наведені у табл. 2.

Екологічно виправдана економічна діяльність передбачає орієнтацію на певні еталонні показники еколого-економічного розвитку, що виправдовують необхідність застосування методів природогосподарювання, дружніх до довкілля. Екологічно обумовлена економічна діяльність є традиційним напрямом екологічної економіки, орієнтує господарську діяльність на екологічні імперативи суспільного розвитку, поява яких зумовлена вимогами збереження середовища

Таблиця 2

Методи аксіологізації природокористування

№	Підходи	Форми екологічної інкультурації природокористування
1	Ідеалізм	Екологічно виправдана економічна діяльність
2	Традиціоналізм, антеїзм	Екологічно обумовлена економічна діяльність
3	Монетаризм	Екологічно ефективна економічна діяльність
4	Маржиналізм	Екологічно допустима економічна діяльність
5	Егалітаризм	Екологічно збалансована економічна діяльність
6	Віталізм	Екологічно безпечна економічна діяльність
7	Футуризм	Екологічно відповідальна економічна діяльність
8	Менеджеризм	Екологічно орієнтована економічна діяльність
9	Оптималізм	Екологічно обґрунтована економічна діяльність
10	Універсалізм	Екологічно гармонізована економічна діяльність
11	Раціоналізм	Екологічно доцільна економічна діяльність
12	Реформізм	Екологічно стійка економічна діяльність
13	Фемінізм	Екологічно дбайлива економічна діяльність

Джерело: запропоновано авторами

людського існування. Монетарна концепція розглядає раціональне природокористування як екологічно ефективну економічну діяльність і забезпечує відповідну оцінку через співставлення доходів та витрат, виражених у вартісних показниках. Екологічно допустимі межі економічної діяльності вивчаються з позицій маржинальної теорії природокористування. Екологічно збалансована, або егалітарна, економічна діяльність виражається у пошуку точки рівноваги між потребами людини та можливостями природи, встановлюючи баланс між екологічними та економічними важелями суспільного буття. Вітальна концепція природокористування полягає в тому, що людина бере на себе відповідальність за дотримання «правил безпеки» на планеті. Футуризм є похідним від вітальної концепції і тісно пов'язується з теорією поколінь у природокористуванні. Практика керованого управління природокористуванням, або менеджеризм, знаходить відображення в екологічно орієнтованій, тобто керованій, економічній діяльності. Екологічно обґрунтована економічна діяльність спирається на обчислення оптимальних пропорцій у системі природогосподарювання та прийняття на цій основі оптимальних управлінських рішень. Екологічно гармонізована економічна діяльність спирається на універсальні закони єдності людини й природи, розвиток екологічної свідомості, переорієнтацію

усього соціального прогресу на гармонізацію з живою природою. Екологічно доцільна економічна діяльність є класичним методом раціонального природокористування, який охоплює рівні природо-охорони, природо-відтворення та екоконструктивного природо-перетворення. Новітня ж концепція сталого розвитку може бути імплементована у сучасну економічну практику лише завдяки реалізації низки кардинальних екологічних реформ.

Висновки. Ідентифікація аксіологічної інваріанти раціонального природокористування слугує функцією методу для досліджень проекологічних ціннісних орієнтацій певної соціальної спільноти. У методичному аспекті екологічні цінності, тобто наділені суспільною корисністю екологічні блага та послуги, які фіксуються у суспільній свідомості у формі природосприяття (любов до землі) та природопізнання (екологічна справедливість), відрізняються від традиційних благ неможливістю застосування до них закону спадної граничної корисності (граничної суспільної цінності). Прийдешні покоління живуть в умовах безпрецедентного вибору між альтернативними варіантами використання природних ресурсів. Врахування цього ефекту в економетричних моделях оцінювання аксіологічного потенціалу природокористування формує напрями подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Your Marine Values: Public Report. Institute for Marine and Antarctic Studies, 2013.
2. The Economic, Social and Ecological Value of Ecosystem Services: A Literature Review: Final Report to the Department for Environment, Food and Rural Affairs. 2005.
3. Титаренко Л. Система екологічних цінностей населення Республіки Беларусь. *Соціологія*. 2012. № 3. С. 112–122.
4. Станек О., Староста П., Столбов В. Удовлетворенность местом жительства в малых поселениях: экологический фактор. *Социологические исследования*. 2001. № 7. С. 97–105.

References:

1. Your Marine Values: Public Report (2013) Institute for Marine and Antarctic Studies.
2. The Economic, Social and Ecological Value of Ecosystem Services: A Literature Review: Final Report to the Department for Environment, Food and Rural Affairs (2005).
3. Titarenko L. (2012) Sistema ekologicheskikh tsennostey naseleniya Respubliki Belarus' [System of ecological values of the population of the Republic of Belarus]. *Sotsyologiya* [Sociology], no. 3, pp. 112–122. (in Russian)
4. Stanek O., Starosta P., Stolbov V. (2001) Udovletvorennost' mestom zhitel'stva v malykh poseleniyakh: ekologicheskiy faktor [Satisfaction with the place of residence in small settlements: an environmental factor]. *Sotsyologicheskiye issledovaniya* [Sociological research], no. 7, pp. 97–105. (in Russian)

Науково-виробничий журнал

БІЗНЕС-НАВІГАТОР

Випуск 5 (61) 2020

Коректура • *Вікторія Бабич*

Комп'ютерна верстка • *Вікторія Удовиченко*

Засновник і видавець:

Заклад вищої освіти «Міжнародний університет бізнесу і права».
Адреса редакції: вул. 49 Гвардійської Дивізії, б. 37-А, м. Херсон, 73039
E-mail редакції: editor@business-navigator.ks.ua
Електронна сторінка видання: www.business-navigator.ks.ua

Формат 60x84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 24,41
Підписано до друку: 30.12.2020 р. Замов. № 0121/14. Наклад 100 прим.

Надруковано: Видавничий дім «Гельветика»
73034, м. Херсон, вул. Паровозна, 46-а
Телефон +38 (0552) 39 95 80, +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.